

Природа людської агресії у творчості Еріха Фрома

Черната О.О., курсант 113-СП навчальної групи ННІ №1 НАВС.

Науковий керівник: викладач кафедри філософії права та юридичної логіки Стус В.І.

Актуальність даної теми для майбутніх правоохоронців впливає з необхідності компетентно протистояти певним видам злочинів, профілакувати певний спектр злочинності, виходячи з розуміння причин, мотивації поведінки агресивно налаштованих громадян, що порушують громадський порядок, мають агресивну поведінку, здійснюють насильницькі злочини. Проблема агресії людини досліджується дуже широким колом науковців. Особливого значення вона набуває у творчості мислителя-гуманіста Е. Фромма, далекого від лестощів сучасному людству: людина без біологічних та економічних причин мучить і вбиває своїх одноплемінників і ще знаходить в цьому задоволення; у міру цивілізаційного прогресу ступінь деструктивності тільки зростає.

На думку мислителя, агресивність - досить складний феномен, компоненти якого мають різну генетичну природу і різну причинну обумовленість. Е. Фромм виділяє поведінку, пов'язану з обороною, відповіддю - реакцією на загрозу. Цю поведінку він називає доброякісною агресією, надзавдання якої полягає у збереженні життя. Механізм доброякісної агресії передається людині генетично, у людини і у диких звірів він практично аналогічний. Оборонна (або доброякісна) агресія служить виживанню індивіда і роду. Головною умовою зниження оборонної агресії є зменшення числа факторів, що реально провокують її. Прояв доброякісної агресії у людини гіпертрофовано соціальними умовами буття, корегування цих умов може значно знизити рівень агресивності.

Оборонна агресія є чинником біологічної адаптації. Нейрофізіологічний механізм агресії подібний у людини і тварини, однак Е. Фромм розкриває дуже важливу особливість: один і той же нейрофізіологічне пристрій у людини викликає більш сильну агресію, ніж у тварини. Причин цього декілька:

1. Тварина сприймає як загрозу тільки явну небезпеку ... Механізм оборонної агресії у людини мобілізується не тільки тоді, коли він відчуває безпосередню загрозу, але і тоді, коли явною загрози немає. Тобто найчастіше людина видає агресивну реакцію на свій власний прогноз.

2. Людина має не тільки здатність передбачати реальну небезпеку в майбутньому, але готова побачити небезпеку там, де її насправді немає ... Тільки у людини можна викликати оборонну агресію методом "промивання мізків" ...

3. Людина, як і звір, захищається, коли що-небудь загрожує його вітальним інтересам. Проте сфера вітальних інтересів у людини значно ширше, ніж у звіра. Людині для виживання необхідні не тільки фізичні, а й психічні умови. Вона повинна підтримувати психічну рівновагу, щоб зберегти здатність виконувати свої функції.

Другий різновид агресії, що виявляється у формах невмотивованої жорстокості і деструктивності, називається у Фромма злаякісною, яка супроводжується прагненням до максимально можливого руйнівного ефекту, відсутня у тварин і властива тільки людині. Злаякісна агресія не сприяє біологічному пристосуванню, виживанню і продовженню роду і є, по суті, аномалією. Вона здатна породжувати почуття задоволення у тих, хто мучить або вбиває, вона являє собою пристрасть як біосоціальний феномен, що виникає в результаті взаємодії людських потреб з соціальними умовами. Найбільш крайні прояви жорстокості (деструктивність) є соціальним продуктом. Цей висновок має величезне методологічне значення для всіх соціальних наук, в тому числі і кримінології.

До форм злаякісної агресії (деструктивності) Е. Фромм відносить садизм і некрофілію, які традиційно було прийнято вважати психічними аномаліями. Е. Фромм показав, що їх детермінанти кореняться не в біологічній природі, а в характері людини. Сутністю садизму є жадоба влади, абсолютної і необмеженої над живою істотою, прояв абсолютного панування. Вчений дійшов висновку, що садизм (і мазохізм) як сексуальні збочення являють собою тільки малу частку тієї величезної сфери, де ці явища ніяк не пов'язані з сексом. Несексуальна садистська поведінка проявляється в тому, щоб знайти безпорадну і беззахисну істоту (людину або тварину) і доставити їй психічні чи фізичні страждання аж до позбавлення життя.

Особливу увагу Фромм приділив такому прояву деструктивних нахилів як некрофілія. Під нею він розумів потяг людини до мертвої матерії, спрагу руйнування заради

руйнування, пристрасне бажання перетворювати живе в неживе, насильно перериваючи живі зв'язки. Певні умови формування людини та її буття можуть виявитися причиною того, що в його особистості починають домінувати такі пристрасті, як садизм або некрофілія. Комплекс деструктивних пристрастей (садомазохізму, жадібності, заздрості, нарцисизму) Е. Фромм називає синдромом ненависті до життя.

Антропологічний аналіз різних суспільних систем не залишив у вченого сумнівів у тому, що характер людини - це суб'єктивне відображення культури соціуму. У життєстверджуючому соціумі немає садистів і некрофілів, їх продукує культура деструктивного соціуму. Сучасні суспільні системи, на думку Е. Фромма, деструктивні. Індивід у сучасному соціумі задавлений не тільки типом власності, але й технікою, бюрократією, які втілюють у собі деструктивну функцію цього суспільства і його антигуманний характер. Останніми роками спостерігається ціла низка характерних неврозів, пов'язаних із утратою сенсу життя, неврозів безробіття, недільних неврозів, неврозів «нових українців», відчуття безглуздя, апатія, нудьга.

Фахівці констатують тенденцію збільшення кількості психічних розладів, депресій, суїцидів, алкоголізму, наркоманії, злочинів як пошуку гострих відчуттів, спалахи невмотивованої агресії на побутовому рівні. У теперішній час агресія і насильство набули нового вигляду — наші ЗМІ зробили їх загальнодоступними. Руйнівний бік людської природи, деструктивна діяльність людини особливо яскраво виявилися у XX — на початку XXI століття: масові вбивства, війни, численні терористичні акти. Е. Фромм вбачає порятунок людини в подоланні відчуження від самої себе, в зміні соціального середовища, в культивуванні любові.